

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 65 (1980)
Heft: 14

Artikel: Scola professiunala Surselva Glion : continuaziun
Autor: Deplazes, Rest Luis
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881822>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 06.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Scola professiunala Surselva Glion

(cuntuaziun)

da Rest Luis Deplazes

Il sistem da scolaziun per ils emprendists en general

Quei sistem se basa sin dus tips: Igl emprendissadi tier in menaschi ni in firma ed igl emprendissadi en in scola per emprendists senza firma. Tier il secund tip sespleiga emprendissadi gl'entir temps en in luvratori, nua ch'il giuven vegn buca confruntaus cun la veta da mistergner. En Svizra vegnan mo treis per tschien dils emprendists scolai tenor il secund tip. En Frontscha ei quel denton la regla. Cheu en Surselva enconuschein nus igl emprendissadi tier in firma cun cau, luvrer ed emprendist. Il futur mistergner, nies emprendist, vegn confruntaus cun la lavur concreta. Quella lavur vegn lu aunc cumpletada cun la scolaziun teoretica dalla scola professiunala. Aschia sa igl emprendist profitar dad omisduas direcziuns – menaschi e scola – el vegn aschia menaus successivamein en sia clamada. Igl ei semussau che quella cumbinaziun: lavur pratica e scolaziun teoretica secumporta il meglier.

Il sistem trial

Sper pratica e teoria frequenta igl emprendist era cuors da professiun. Dapi ca. 10 onns formeschan quels cuors la tiarza petga da scolaziun duront igl emprendissadi, perquei era il num sistem trial. La lescha nova d'emprendissadi, ch'ei ida en vigur igl emprem da schaner 1980 camonda che mintga clamada stoppi porscher cuors pratics da professiun per ses emprendists. Duront tals cuors vegnan tecnicas elementaras e specialitads empridas. Aschia sto il patrun buca piarder temps cun caussas fundamentalas ed ei ultra da quei segirs che siu emprendist ha udiu quei che vegn dumandau e pretendiu els examens finals.

Co d'aventan ins emprendist

Cun 15 ni 16 onns bandunan ils affons las scolas elementaras – cun in cert plascher che tut quei ei finiu e vargau. Gest gliez mument mo paucs

che vesan en tgei massa ch'els vegnan integrai. Ils affons d'aventan emprendists e futurs luvriers. Igl emprendist ei in fetg impurtont factur dall'economia. Quella ha treis suprems intents:

- recaltgar materia prima
- producir ordlunder rauba
- vender ni distribuir la rauba

L'economia drova carstgauns scolai cun diversas qualitads. Ch'il giuven carstgaun anfli en l'economia il dretg plaz ei surschau als geniturs, entruidaders da clamada ed allas scolas.

Suenter esser sedecidius per ina clamada, vegn ei fatg in contract a scret, signaus dalla firma, digl emprendist, dil representant legal (geniturs ni ugau) e digl uffeci cantunal per scolaziun professiunala. Quei contract ei per il carstgaun giuven il mussament ch'el ei emprendist cun dretgs e duers.

Tgi che seregorda, sa che la lescha d'emprendissadi ei vegnida acceptada il december 1978. Cun igl emprend da schaner 1980 eis ella ida en vigur. Las treis parts digl emprendissadi:

- firma ni menaschi
- scola professiunala
- cuors da scolaziun pratica

ein las petgas supremas che portan la scolaziun e ch'igl emprendist sto enconuscher e respectar. Ei dat negin emprendissadi, sch'ins tralai ina ni l'autra da quellas parts.

La lavur el menaschi, in'impurtonta part digl emprendissadi

La plipart dils emprendists ei quater dis ad jamna en firma. Cheu emprend il futur mistergner el miez da luvriers e patruns sia clamada.

60 menaschis scoleschan ils 123 emprendists che vegnan a Glion a scola professiunala. Leu vegnan principalmein emprendists dils menaschis da construcziun da lenn, construcziun da crap ed era da textillas scolai. Quei grond diember da menaschis ei in mussament che l'industria – construcziun da lenn e construcziun da crap – ei fetg derasada en Surselva. Prest mintga vitg ha silmeins in menaschi cun representants alla scola a Glion. Quei vul dir ch'era quasi mintga vitg sappi offerir

Igi emprendist al plaz da lavur

plazzas sil sector da construcziun. Pli baul fuva quei tut auter. Certas regions savevan offerir neginas plazzas sin quei sector. La clamada purila, ch'era lu bunamein la suletta, ha ussa survegniu ina buna cunterpeisa cun l'industria da baghegiar. Firms pintgas e mesaunas han la pusseivladad d'exister stupent tier nus.

Nos emprendists ein ils umens da damaun, quels che restan per gronda part cheu tier nus, che fundeschan lur famiglias e d'aventan ils purtaders da nossa cultura e tradiziun.

La scola professiunala surpren la part teoretica

Igl onn 1972 ha ina nova epoca entschiet per nossas scolas professiunalas. Quei onn ei il niev plan d'instrucziun vegnius elaboraus ed il rom enconuschientscha da fatschenta ha surpriu il pensum che la contabilitad dubla e corrispondenza havevan entochen lu. Il rom tudestg ei vegnius integraus 1976. L'instrucziun civica ed economica ein suondadas 1977. Scadin rom ei concepius suenter claras finamiras che valan per scadina scola professiunala en Svizra e pretendan dil scolast ina instrucziun fetg actuala. Cunquei ch'il plan ei semidaus aschi fetg eis ei magari grev da discussiunar cun geniturs e patruns sur dalla materia. Ils roms tradiziunals sco quen e tudestg ein era aunc oz fetg impurtonts – dasperas vegn punctau fetg la savida generala. L'economia sco la scolaiziun civica slargian il patratg a nossa giuventetgna. Quei ei in factur fetg impurtont, cunzun ozildi che nos giuvenils audan mintgadi da tals problems entras televisiun e pressa.

Sper la savida generala han ils emprendists era roms da professiun: enconuschientscha dalla professiun, dessegn tecnic e quen da professiun.

Igl ei buca pusseivel d'entrar cheu en la materia da mintga rom. Damai ch'il rom enconuschientscha da fatschenta ei introducius pér dapi otg onns ed enconuschents mo alla garda giuvna, less jeu presentar cheu siu cuntegn pli detagliadamein.

Enconuschientscha da fatschenta

Quei rom cumpeggia: giurisprudenza, corrispondenza, pagamenti e contabilitad. Il scolar vegn confruntaus cheu cun problems giuridics che muossan relaziuns dil carstgaun enviers ses concarstgauns ed enviers

Igl emprendist en scola

sia societad. Cheu vegnan ils interess digl um privat e burgheis discutai en emprema lingia. Interess che pertuccan igl um da fatschenta vegnan buca considerai per aschi impurtonts, damai ch'igl um da fatschenta sto lu aunc, sper la scola professiunala, sescolar ulteriuramein.

La part giurisprudenza: – Cheu duei igl emprendist seconfruntar cun problems dil dretg sil scalem elementar.

– Igl emprendist duei enconuscher da fundament ils dretgs e las obligaziuns ella sfera privata (clamada, famiglia ed autras cuminonzas) e vesser ni capir co il dretg mantegn uorden e camonda en nossa societad.

– Era cheu vul l'instrucziun buca purtar grondas teorias. Exempels ord la veta pratica vegnan discutai e classificai tenor la lescha. Il contract d'emprendist, la lescha da famiglia, contracts da cumpra e vendita ed auter portan detgavunda materia.

La part corrispondenza: Cheu vegnan las brevs exercitadas ch'igl um privat, il commember d'ina uniun ni il burgheis scriva.

La part pagamenti e contabilitad: Cheu vegn il emprendist confruntaus cun ils pagamenti e las cudischaziuns fundamentalas ch'igl um privat drova. Il giuvenil duei vesser con impurtont ch'il bien uorden ei, cun daners, pagamenti e formulars.

Cun il rom enconuschientscha da fatschenta vegn purschiu al vegnent mistergner e burgheis ed era bab da famiglia negina teoria da scola, mobein impuls per sligiar problems che serepetan di per di en la veta.

Il cuors da professiun, la tierza petga dalla scolaziun professiunala

Dapi che la nova lescha d'emprendissadi ei ida en vigur han ils cuors ina basa legala. Gia dapi biars onns han fatschentas grondas ed uniuns da mistergners viu ch'ei stuessi vegnir fatg enzatgei en quella direcziun. Quels cuors ch'ei stai menai atras tochen ussa, ei tuts stai organisai sin basa voluntaria, ina lavur da pionier.

Igl emprendist durant il cuors da professiun

Plirs aspects positifs dils cuors

- Ils emprendists vegnan scolai en direcziun pratica d'in um da professiun, e quei per tuts tuttina.
- Megliera coordinaziun denter teoria e pratica, perquei che la lavur communabla denter cuors, scola e firma ei garantida.

- Ils emprendists vesan els cuors era las prestaziuns praticas da lur camerats e san era semiserar ella pratica.
- Duront ils cuors lavuran ils emprendists ensemen e la lavur en concorrenza dat anim e fantasia.
- Emprendists buca talentai per la clamada crodan si gia duront igl emprem cuors. Gia suenter cuort temps d'emprendissadi vegnan els fatgs attents sin lur situaziun e san midar clamada.
- La segirada svizra d'accidents (SUVA) organisescha cuors da luvrar cun maschinas per sminuir accidents sil plaz da lavur.

Secapescha ch'il suprem pensum dils cuors ei da levgiar ils patruns e las firmas da lur grev pensum en la scolaziun digl emprendist.

Falliu fuss denton, sch'ils patruns surschassen scadina responsablidad als purtaders dils cuors.

Las lavurs ch'ei empridas els cuors ston vegnir exercitadas vinavon en firma entochen che rutina, exactadad e segirtad da lavur ei perfetgas.

Reflexiuns finalas

Per concluder san ins constatar che la Scola Professionala a Glion daventa pli e pli in center da scolaziun era pils carschi. Dapi gl'atun frequentan jamna per jamna 50 persunas il cuors d'engles. 12 jamnas ad onn ei localitads occupadas cun cuors da scrinaris. La Scola da musica Surselva ha ina stanza per l'instrucziun da musica. En la sala vegn dau cuors da saltar. Igl onn vargau ha era l'Uniun da musica sursilvana giu ils cuors per giuvens musicants ellas localitads dalla Scola professionala Glion. Quei interess e quella energia da nossa populaziun muossa che la bunaveglia ei cheu e ch'ins sa e sto far en direcziun scolaziun da carschi aunc dapli.